

Радомиров псалтир

Палеографски и
текстологичен анализ

Наборно издание

БИБЛИОТЕКА
• КЪМ ИЗВОРИТЕ •



ЗОГРАФСКИ МОНАСТИР

БИБЛИОТЕКА
• КЪМ ИЗВОРИТЕ •



ЗОГРАФСКИ МАНАСТИР

В Зографската издателска поредица Библиотека **•Към изворите•** се публикуват изворни текстове от манастирския архив, както и стойностни трудове върху родната и общобалканска църковна история и култура, основани на изворов материал.

© Зографска света обител

© Фондация „Наследство на Зографската света обител“

© Автори на научни студии Елисавета Мусакова,

Катрин Мери МакРобърт

© Превод от английски Екатерина Дикова

© Наборен текст Лиляна Макарийоска

Графично оформление Милена Вълнарова

ISBN



Радомиров псалтир

Палеографски и
текстологичен анализ

Наборно издание



Зографски манастир
• Света Гора •

2022

Съдържание

Предговор от издателството	6
Радомировият псалтир – писмо и украса	
<i>Елисавета Мусакова</i>	14
Нов поглед към Радомировия псалтир	
<i>К. М. МакРобърт</i>	54
A reappraisal of the Radomir Psalter	
<i>C. M. MacRobert</i>	55
Използвани съкращения	128
Списък на цитираните ръкописи и на съкратените им наименования	130
Цитирана литература	133
Издателски принципи	144
Наборно издание	149

Предговор от издателството

Преди малко повече от десет години светата ни Обител прие предложението на неколцина хуманитаристи и съвместно с тях започна систематична дигитализация на ръкописното и архивното манастирско наследство, имаща за цел задълбоченото му изучаване. Още в първите разговори с тези учени обсъждахме необходимостта някои от ръкописите, които са изключително важни за научната общност, да бъдат издадени фототипно. Първите резултати от онези разговори вече са налице. През 2012 г. беше осъществено факсимилно издание на протографа на „История славянобългарска“¹. През 2019 г. бяха отпечатани фототипно Зографските фрагменти на кирилица². През 2020 г. съвместно с екип, съставен от Надя Данова, издадохме факсимиле на най-старата манастирска кондика³.

Още при първите ни срещи с учените като важен за издаване беше споменат и Радомировият псалтир (Зограф 59) – пергаментен ръкопис от XIII век, „извънредно ценен среднобългарски езиков и художествен паметник“, както лаконично, но точно е описан в каталога на Зографските ръкописи от 1994 г.⁴ Отзовавайки се на необходимостта на научната общност, предприехме нужните стъпки за неговото добро издаване. Тъй като в този ръкопис еднакво значими са както езикът, така и украсата му, помолихме две изтъкнати специалистки – Катрин Мери МакРобърт (Оксфордски университет) и Елисавета Мусакова (Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София) – да изложат своите задълбочени наблюдения съответно върху текста и палеографско-художественото оформление на ръкописа.

¹ Паисий Хилендарски 2012.

² Петков, Поповски, Бояджиев 2019.

³ Данова и др. 2020.

⁴ Райков и др. 1994: 55.

Студията на К. МакРобърт първоначално бе написана на английски и преведена на български от Екатерина Дикова (Институт по балканистика с център по тракология към Българската академия на науките). Издаващият екип реши двата текста да бъдат редоположени паралелно, за да бъдат улеснени учените. Поради това се налага следното уточнение. В английски текст на студията се използва редовно терминът *Church Slavonic*, който буквално би трябвало да се преведе с *църковнославянски* на български, но всъщност на английски терминът означава книжовния език на православното славянство след XI век, който според българската терминология се нарича *старобългарски книжовен език* (или *среднобългарски* за периода след XI век), защото е изграден и обогатяван на основата на различни стари български говори. Този книжовен език се е използвал и сред сърбите, и сред източните славяни с различни намеси, най-вече на правописно равнище, съобразени с местното произношение. В българската научна литература терминът *църковнославянски език/ рецензия/ правопис* се отнася само за късните печатни книги, идещи сред българите през XVIII – XIX век от източнославянските земи с правопис, отразяващ руски фонетични особености. Затова в превода тук и по-долу терминът *Church Slavonic* се заменя с различни думи в зависимост от контекста, обикновено с *книжовен, средновековен славянски* или *старобългарски*.

При съвместните обсъждания също така достигнахме до идеята, че много по-стойностен и завършен вид на изданието би дало наличието и на наборен текст на Псалтира. За целта се обърнахме към Лиляна Макарийоска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Университет „Св. св. Кирил и Методиј“, Скопје), която издава текста през 1997 г.⁵ и която с готовност се съгласи да предостави своя труд и да

⁵ Макарийоска 1997.

участва в нашето издание. Разликите между техническите възможности за издаване на средновековни ръкописи през 1997 г. и сега са големи. Днес копие на изданието на Л. Макарийоска беше автоматично транскрибирано с помощта на платформата Транскрибус⁶, а транскрипционен модел беше специално обучен за целта от Ахим Рабус (директор на Института по славистика във Фрайбургския университет в Германия). Грешките в транскрибирането бяха след това отстранени от Е. Дикова. Крайният текст беше сравнен с предоставените от манастира цветни дигитални снимки на самия ръкопис от К. М. МакРобърт, а корекциите, които тя нанесе в наборния текст от 1997 г., бяха одобрени от Л. Макарийоска.

Първоначално нека опишем накратко външния вид на Радомировия псалтир. Той е пергаментен ръкопис с размери 145 X 100 мм и в сегашния си вид се състои от 172 листа. Оригиналната му подвързия не е съхранена. Новата картонена подвързия датира вероятно от края на XIX или началото на XX век. Преподвързването на ръкописите е ставало на няколко етапа и в момента не можем да установим кога издаваният ръкопис е бил подложен на него. От вътрешната страна на предната корица е залепен фиш от българските учени, работили по описанието на славянските ръкописи в нашата библиотека през 1978/1979 г. В него ръкописът е обозначен с № 60. Там е упомената и манастирската сигнатура: Id 13 (това означава: първи отдел, пети рафт, тринайсета книга на рафта), както и номерът на ръкописа според каталога на Григорий Андреевич Илински – 47⁷. Поради факта, че каталогът от 1994 г. е съставян десетина

⁶ Платформа за цялостно дигитализиране, текстово разпознаване с помощта на изкуствен интелект, транскрибиране на ръкописни и печатни текстове и търсене в тях. Нейната основна цел е да предостави ръкописни модели, но изкуственият интелект може да бъде обучен да разпознава и сложни печатни текстове. За повече информация: <https://readcoop.eu/transkribus/>

⁷ Ильинский 1908.

години след пряката работа на авторите му в Зографската библиотека, те не са имали възможност да сверят данните, взети при посещението в манастира, със самите ръкописи и оставените в тях фишове. Затова в каталога ръкописът получава пореден номер 59, който и остава меродавен.

На свободния преден форзац с червено мастило и нови печатни букви е написано: № 60 *Ψалтирь*; отдолу между две хоризонтални черти със същото мастило – *Отдѣль I*. д. 13. Първоначално предположихме, че тези надписи са от ръката на Антон ПопСтоилов, който през 1902 г. работи в нашата библиотека и съставя първия, макар и кратък и изпълнен с пропуски, каталог⁸. В този каталог той завежда ръкописа под номер 60. Предположението ни се потвърди, когато намерихме в манастирската книга за гости⁹ собственоръчен запис на изследователя, оставен при посещението му тогава (стр. 98 – 100), в който е налице пълно съвпадение на почерка с горния надпис¹⁰. Друга ръка с молив и необработено ново ръкописно писмо е задраскала номера и отдолу е вписала с едри цифри 47, към заглавието е добавила XIII, поправила е буквата „д“ в шифъра на „е“ и най-отдолу е добавила: *псалтирь Радомировъ*. Явно това е някой от библиотекарите на Обителта – вероятно преди отец Панарет, чийто почерк е много по-обработен – който посочва каталожния номер според Илински, отбелязва датирането и указва, че ръкописът е слязъл един ред по-надолу в отдела, т.е. на ред „е“.

На л. 1а има още няколко сигнатурни означения, които показват историята на ръкописа в библиотеката. В горното

⁸ Стоилов 1903.

⁹ Книгата е започната на 1.10.1879 г. и носи заглавие: *Посѣщающіи важны лица Святую обитель нашу Зографскую во Святыи Горѣ Атонстѣи*. Записите в книгата са до 1927 г. и е заведена под №359 сред манастирските кондики.

¹⁰ Оригиналното писмо от А. ПопСтоилов би могло да се види в Държавния архив. Вж. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Report_by_Anton_Popstoilov_about_the_Bulgarian_Primary_School_in_Thessaloniki_14_February_1901_-_8.jpg. Благодаря на Георги Митов за тази находка.

поле с кафяво мастило е написано А[^] 9. 3. Б [Зографска библиотека], после върху девятката с дебело черно мастило е написано 17. В манастирския ни архив има ръкописен каталог от 1895 г., чието пълно заглавие гласи: *Каталогъ, пергаментнымъ и ꙗ́бомажнымъ рукописей, въ зографской библиотеке. и ꙗ́вса болгарская словѣсность. Писан въ лѣто 1895. От м: с: з:*¹¹. На л. 3а от каталога започва списък на *пергаментныя книги славянскія* и под номер 17 е записано кратко: *Псалтирь*. Начинът на изписване на 17, както и цветът и дебелината на черното мастило от каталога и първия лист на ръкописа са идентични. Най-вероятно каталогът е направен в резултат от поредно преподреждане на библиотечния фонд, което е характерно за всяка библиотека и преди първите научни каталози нашият ръкопис е бил подреден под № 17, а в една още по-стара подредба е бил № 9. На същия първи лист в горния ъгъл на външното поле отново с кафявото мастило е написано 8, а в долния край, непосредствено под текста с черното дебело перо – 1.ⁱⁱ

Необходимо е да споменем и това, че поради малкия размер на ръкописа решихме да го възпроизведем с 20% увеличение, за да може да се възприема по-удобно визуално.

След тези общи археографски бележки не би било излишно да се кажат няколко думи за нашите научни издания, тъй като често ни питат (повечето пъти добронамерено): защо манастирът се занимава с издания, които не са свързани пряко със спасението на душата¹². Чували сме този въпрос както от страна на учените, така и от страна на вярващите хора, които очакват книги, предоставящи пряко духовна храна. Добронамерено питащите могат да получат част от отговора, когато се замислят какво значение за нашето формиране като личности (в частност и като християни) има образованието, през което сме минали и през което мина-

¹¹ Каталогът е заведен с инвентарен №291 сред манастирските кондики.

¹² Светата ни Обител вече дълги години издава множество душеполезни книги, които са насочени пряко към духовната полза на християните.

ват нашите деца. А насоките на образованието се формират именно в тази неголяма, но елитна научна общност, чрез която достигат до техните студенти – бъдещите учители. Затова е важно научната общност да има достъп до изворите на нашата култура и духовност, както и да се срещне с гледната точка на Църквата върху тези извори. Смисълът на нашите научни издания, както и на създадения по инициатива на нашата света Обител дигитален фонд в библиотеката на Софийския университет¹³, е в създаването на условия за една среща. Среща между Църквата и науката, от която и двете страни биха могли да имат голяма полза.

Ползата за научната общност според нас е в това, че изследователите имат възможност да вдишат от „въздуха“, в който собствено са създавани изучаваните от тях текстове, да почувстват духа, културата, устройството, с което са работели творците, преписвачите и всички останали дейци на старата ни история. Това би позволило много по-адекватен подход към останените от тези дейци писмени и веществени артефакти, въз основа на които се изгражда историческото и езиковедското познание. Искане ни се хуманитарното познание за нашата старина да се освободи от уседналите образи на старите учебници, представящи християнството като набор от сухи и античовешки канони и идеологически конструкции, и да получи сетива за истинския живот, който трепти в Църквата на Животодавеца. В тази връзка можем да дадем като пример изброените по-горе наши научни издания, в които смеем да се надяваме, беше осъществено такова взаимно приближаване между учените и монашеската общност. Може би най-ясен пример за научно-църковна симбиоза беше нашата съвместна работа с изследователите около гореспоменатото критическо издание на „История славянобългарска“. Според

¹³ Пълното наименование на фонда е „Зографска електронна научно-изследователска библиотека“. Вж. и <https://zograflib.slav.uni-sofia.bg/>.

нас имаше две основни ползи от този труд. Първата е появата на един нов превод на оригиналния текст, който максимално се съобразява и с църковните и монашеските реалии в него. Втората е наличието на един нов поглед въобще към труда на Хилендарския монах, който позволява „Историята“ да бъде видяна като християнска история на народа ни, с имплицитно втъкана християнска концепция за човешката история въобще, описваща битието на българския народ от неговия свещен корен – Яфетовото потомство, до неговите свещени плодове – българските светци.

От друга страна, ползата от такава среща за Църквата и свързаните с нея науки също би била голяма. Нашите църковни учени могат в голяма степен да се възползват от извороведските хуманитарни изследвания – както от методологическите им постижения, така и от резултатите и огромната натрупана библиография. Това би позволило по-задълбоченото изучаване на текстовете на Свещеното Писание, на светоотеческото наследство, на литургиката, църковната история и археология, и много други. Църковните учени могат и трябва да се учат от старобългаристите на системен подход към проблемите, да използват целия натрупан от тях арсенал от знания и да го вложат в обновяването на църковния живот като цяло.

В случая с издавания понастоящем Псалтир смятаме, че отново ползата би била многостранна. Защото Давидовите псалми са един от най-дълбоките изрази на Божията любов към човека и на човешката обич към Бога. Не случайно от най-древни времена и до днес Псалтирът е основна част от богослужението и възлюбено занимание на монасите, които се стремят да посветят живота си на Бога и да Го обикнат съвършено. Псалмите са един изключително жив диалог на човешката душа с Твореца, в който присъстват всички най-красиви и благородни човешки чувства – от умиление,

покаяние и скръб за собствените грехове до любов, възхвала, славословие на Божията милост и могъщество. Радомировият псалтир е една ярка илюстрация на тази многостранна и многопосочна любов – освен с текста си, също и с оформлението си, което красноречиво свидетелства за любовта на неговия създател-писач към Бога и към разговора с Него чрез псалмите. Факсимилното издание на Псалтира ще позволи на всички да се докоснат много по-непосредствено до чувствата, които са били в душата на някогашния дяк Радомир, изработил с такова усърдие всички красиви многоцветни плетеници, украсяващи свещените и обични за християнското сърце слова.

В процеса на работа по изданието сме свидетели как тази любов се предаде на всички участници в издателския екип, на които сега изказваме топли благодарности за положения от тях труд. Освен на гореспоменатите поименно учени сме признателни и на Маргарет Димитрова (Катедра по кирилометодиевистика, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“) за консултациите по превода на английската студия и за всестранната ѝ помощ по това издание. Сърдечно благодарим на Милена Вълнарова за красивото и професионално графично оформяне на книгите, адекватно на красивия ръкопис. А най-вече благодарим на Бога, Подателя на вдъхновение и сила, с Чиято благодатна помощ бе завършено това дело. Надяваме се, че то ще бъде полезно както за изследователите на старината, така и за онези християни, които по-задълбочено търсят корените на благодатния живот в Христовата Църква.

иеромонах Атанасий

библиотекар на Зографската света обител

Радомировият псалтир – писмо и украса

Елисавета Мусакова

(София)

Кодикологически данни

В днешния си вид ръкописът съдържа 172 л. пергамент, 145 x 100 мм (Кодов, Райков, Кожухаров 1985: 27)¹. Запазени са 23 тетради, номерирани от по-късна ръка от тетрада 5̄ (л. 6r) нататък, в средата на долното поле на всеки първи лист; оригинална номерация ̅ε̅1 и ̅η̅1 има долу в средата на л. 78r и 109v; част от оригиналната номерация е оцеляла в горното поле на л. 86r. Нова фолиация с молив 1–172 е нанесена в горните външни ъгли на листовите. Бледи следи от предишна фолиация, съвпадаща с последната и направена също с молив, се виждат в средата на горните полета. Тя е нанасяна преди обрязването на листовите, както се вижда от частичните загуби. На л. 172r в горното поле има надпис с ново ръкописно писмо, с черно мастило: 171. листъ, като числото е задраскано с молив.

Тетради

Според прецизните наблюдения на Мери МакРобърт днешното състояние на тетрадите може да се обобщи така: I8(-1-2-8), л. 1–6; II8, л. 6–13; III8, л. 14–21; IV8, л. 22–29; V8, л. 30–37; VI8, л. 38–45; VII8, л. 46–53; VIII8(+6), л. 54–62, с добавен днешният л. 59, с изписан накриво текст и останало празно място на обратната страна; IX8(-7), л. 63–69; X8, л. 70–77; XI8, л. 78–85; XII8, л. 86–93; XIII8, л. 94–101; XIV8, л. 102–109; XV8, л. 110–117; XVI8, л. 118–125; XVII8, л. 126–133; XVIII8(-1-2-3), л. 134–138; XIX8?(-1-2-7-8), л. 139–142²; XX8(-1), л. 143–149; XXI8, л. 150–157; XXII8, л. 158–165; XXIII8(-7), л. 166–172. Лист 126r е

¹ За описа на ръкописа вж. Кодов, Райков, Кожухаров 1985: 27–29; Райков и др. 1994: 54–55, № 59; за изданието на ръкописа вж. Макаријоска 1997, с акцент върху езиковите особености.

² Вторият от тези липсващи листове е днешен РНБ О.п.І.11, вж. реконструкцията при М. МакРобърт в настоящето издание; също Кодов, Райков, Кожухаров 1985: 27; Христова и др. 2009: 57–58.

маркиран като начало на тетрада $\overline{\text{кл}}$, а л. 150r – като начало на тетрада $\overline{\text{кз}}$. На л. 166r ясно се вижда номерацията $\overline{\text{кф}}$ – в тази част липсва краят на Библейските песни.

Листовете са подредени според „правилото на Грегъри“, т.е. еднородна повърхност при разтворена книга, като външните листове на тетрадите са обърнати със страната откъм животинския косъм (К) навън (Джурова 1997: 85). При редуването с вътрешната страна на пергаментата, откъм месото (М), се спазва формулата КММК във всички тетради. Тя е нарушена само в тетрада VIII, където е вмъкнат допълнителният лист.

Системата на линиране не е отразена в използваната тук типология на Юбер Сотел и Жулиен Льороа (Sautel, Leroy 1995)³. Листовете са линирани по два наведнъж с натиск откъм К, както е характерно за славянските ръкописи, върху горния лист пергамент и отпечатък върху долния лист, обърнат със страната откъм М. Силният натиск е нанесен върху листове „3“v и „4“r, „6“v и „7“r в тетрадата. При тази система, съчетана с дебелината на пергаментата, линирането почти не се забелязва върху най-външния двоен лист „1“r–„8“v и вътрешната страна на най-вътрешния двоен лист „4“v–„5“r. Линирането на несгънати листове по два и подредбата им след това по описаната схема би дало вариант на система 11 по Sautel – Leroy, според която линираните два по два листове са най-външният и най-вътрешният. Доколкото може да се изследват тетрадите по дигиталното копие на ръкописа, изтеглянето на хоризонталните линии напълно съвпада върху съседните листове, което едва ли би се получило, ако те са били линирани в несгънат вид и после съответно подредени. Затова процесът на работа трябва да е бил върху вече сгънатите в тетрада листове, като писачът (или който е подготвял тетрадите) е отгърнал най-напред първите два листа и е линирал с натиск лявата част, после е линирал върху дясната и е постъпил по същия начин с листовете откъм края на

³ Чиито недостатъци са отбелязвани от редица автори, но има и предимства.

Нов поглед към Радомировия псалтир

К. М. МакРобърт

(Оксфорд)

Превод на български език: Екатерина Дикова

Предварителни бележки

Радомировият псалтир отдавна е известен с разнообразните си елегантни и пъстри инициали, в които с голямо въображение са вплетени тератологични мотиви. Публикуването на дигиталните изображения на целия ръкопис ще обогати представата, която дават за него различните по-ранни описания (Макаријоска 1997: 10–11), и по-ясно ще разкрие неговата палеографска и художествена значимост (Мусакова 2020). Настоящото изследване обаче е насочено към текстовете, включени в ръкописа, които рядко са привличали вниманието на изследователите. Те са цитирани в сравнителни изследвания (Stichel 1983; Карачорова 1985, 1989, 2001b, 2005; MacRobert 1991, 1993, 1996, 1998, 2005, 2008) и са основен обект на някои кратки статии (Рибарова 1986; Карачорова 1990, 2001a, 2008), но единственият труд, който ги разглежда по-широко, е изданието им, придружено с езиков анализ (Макаријоска 1997). То е направено въз основа на недобри фотокопия и съпоставя в текстологичен план само ограничен брой паметници. В бележките по-долу се предлага анализ на структурата и съдържанието на книгата на дяк Радомир, основаващ се на работа с дигитални снимки на ръкописа и на сравняване на съдържанието му с по-широк изворов материал.

Реконструкция на първоначалните тетради

Каталозите на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир (Кодов, Райков, Кожухаров 1985: 27–29; Райков, Кожухаров, Миклас, Кодов 1994: 54–5) съдържат информация за физическото описание на кодекса, която с незначителни поправки е поместена и в неговото наборно

A reappraisal of the Radomir Psalter

C. M. MacRobert
(Oxford)

Preliminaries

The Radomir Psalter has long been known for the variety and elegance of its polychrome initial letters and for their imaginative use of teratological motifs. The publication of digital images of the whole manuscript will supplement the various earlier descriptions (Макаријоска 1997: 10-11) and elucidate more clearly its palaeographical and art-historical significance (Мусакова 2020). The present study, however, focuses on the texts contained in the manuscript, which have attracted rather less attention. They have been cited in comparative investigations (Stichel 1983; Карачорова 1985, 1989, 20016, 2005; MacRobert 1991, 1993, 1996, 1998, 2005, 2008) and have been the main subject of some short articles (Рибарова 1986; Карачорова 1990, 2001a, 2008); but the only work which has a claim to deal with them comprehensively is an edition and linguistic analysis (Макаријоска 1997) which was based on photographs of less good quality and drew on a limited set of other sources for text-critical purposes. The remarks which follow offer an analysis of the physical structure and contents of the manuscript on the basis of the digital images and a comparison of those contents with a wider range of source material.

Reconstruction of the original collation

The physical make-up of the manuscript is described in the catalogues of the Zographou collection (Кодов, Райков, Кожухаров 1985: 27-29; Райков, Кожухаров, Миклас, Кодов 1994: 54-55), with minor corrections in the



Наборно издание

лиѣ · за · ꙗ · лѣ · или за · ѡ · лѣ · 1
ДА ПОСТИТ СЯ САМО ПОЛОВИНА · НА-
 ИПАЧЕ ПОТѢ СИКО ДА ТВОРИТЪ
 И МЛТВЫ КЪ БОУ ДА ИЗБАВИТЪ
 ВСѢКОГО ГРѢХА · **ДА** ПОЕТЪ НА 5
 ДНЪ ѿ Псалтырь · Псал · ѿ · И БЛА-
 НИ НЕПОРОЧНИ · Д · **НА** ОУТРО ·
 ЕДНѢЩИ · И ПОМОЛОУИ МА БѢ · ЕИ ·
 ѿ · НА ѿ · НА ПОИ · Г · **МЕ** ·
ДА ѿПѢВАЕТ[Ь] ТАКО ЗА · Г · ДНИ · 10
 ЕДИНЬ Псалт[и]рь · И БЛЖЕНИ НЕП-
 РОЧНИ · БИ · И ПОМОЛОУИ МА БѢ
 МИ · **А** ѿ · НА · Л · **НА** ѿ · НА
 ЕДНО МЕНИ · ИИ · **НА** ѿ · НА
 · Л · МЕНИИ · Т · НА ЕДНА КѢ МЕ- 15
 НЕИ · Ф · **ЗА** [.]ЕСЪ Псалтирь · РИ ·
 МЕНЕИ · **А**[Ц]Е МОЖЕШИ САМЪ
 <.>ЩЕ ЛИ НЕ МО[Ж]ЕШИ · ДА ИСКОУПИ ·
 ДА ДАСИ ЗА [Г ·] Псалтирѣи ЕДНѢ

÷ скаꙗ х҃таѣомъ дѣжати ѡꙗлтырѣ ѿ ÷

1

Б҃гоносний прѣблaжении · прѣ-

пѣбний ѡꙗци нѡши · всемоу

мироу свѣтила · земни анѣ-

гели · нѣснѣи ѡꙗци · испрѣва ѡ

5

ст҃го дѣха прѣданиа · иноꙋто-

вати навѣиѣше · и бѣти бѣи-

а ѡнѣ просвѣщени бывше ·

и х҃а весеѣше въ прѣкраснѣи ихъ

дѡшѣ · ѡ҃҃аго ради житиа ихъ ·

10

на дѣаѡла побѣдѣ показашѣ ·

и того многими искоушени ра-

жѣгаѣми · и ѡдѣлѣвше ёмоу · па-

че злата искоушени бываѣтъ

сиаѣце · а҃снѣе снѣга оубѣлишѣ

15

са · и невестѣвна злата крилѣ

въперивше мѣслѣнѣи · на не-

БСА ВЪЗЛЕТѢШѢ ТАКО БОПАРІИ W- 1
 РЛИ · СТАВИВШЕ ОУСТАВЪ БГОПРѢ-
 ДАНИА ПѢНИА ИХЪ · И ОУМЛЕНЪІѢ
 МЛТВЫ · ИИЖЕ ГД МЛТВА СЕБѢ СЪ-
 ТВОРИШѢ · WBI БО ЧѢСЫ СЪ МЕЖѢ- 5
 ЧѢСИЕМЪ ПОАХѢ · И СЪ МЛТВАМИ ·
 И СЪСТАВИВШЕ ИЗБОРНЪІѢ ПСАМЪІ ·
 СЪ МЛТВАМИ · И НАРЕКОШѢ КНИГЫ
 ТЫ ЧѢСОСЛОВЕЦЪ · ДРОУЗИ ЖЕ ЄДИ-
 НЪ ПСАЛТЫРЪ БЄ(†) МЛТВЫ ПОАХѢ · 10
 ИНИ ЖЕ ПОВИЖИВШЕ СЖЦЕ · СЪ
 МЛТВАМИ ПСАЛТЫРЪ ОУСТАВИ-
 ВШЕ ПОАХѢ · И СТИХЫ ПОКАА-
 НІЪІ И ТРЪСѢОЕ · СЪ ПОКЛАНѢНИ-
 ЕМЪ · ТЫИЖЕ ПСАЛТЫРЪ СЫІ ЄСТЪ · 15
 ДА БЖДЕТЪ ВСѢКОМОУ ДРЪЖЖЦО-
 МОУ ПСАЛТИРЪ СЫІ · ДА ПОЕТЪ ЗА-
 ОУТРНА И ЧѢСЫ И ВЕРНА І ПА-
 ВЕРНА · WBYНО БЕЗЪ МЕЖѢЧѢ ·

Радомиров псалтир

Факсимилно издание

БИБЛИОТЕКА
• КЪМ ИЗВОРИТЕ •



ЗОГРАФСКИ МАНАСТИР

БИБЛИОТЕКА
• КЪМ ИЗВОРИТЕ •



ЗОГРАФСКИ МАНАСТИР

В Зографската издателска поредица Библиотека **•Към изворите•** се публикуват изворни текстове от манастирския архив, както и стойностни трудове върху родната и общобалканска църковна история и култура, основани на изворов материал.

© Зографска света обител

© Фондация „Наследство на Зографската света обител“

Снимки: Димитър Пеев, свещ. Козма Поповски

Графично оформление Милена Вълнарова

ISBN: 978-954-770-466-4



Радомиров псалтир

Факсимилно издание



Зографски манастир
• Света Гора •

2022

ли. х. за. е. лѣ. и ли. х. з. дѣ.
Апостити сасамъ половина. **А**
 и пахъ по та сико да творитъ
 и калъ твѣкъ боуданъ зѣвнѣтъ
 и сѣкого грѣха. **А**постѣна
 днѣ ѡ ѡѡлтирѣ. ѡѡ. н. и бѣ
 и не пороуни. **А** на оутро.
А и хъ и. и по млоу и мѣбѣ. зѣ.
 ѡеишѣ. и. на ѡишѣ пои. и. мѣ.
А ѡ пѣвѣтѣ та ко за. е. дѣи.
А и нѣ ѡлтирѣ. и бѣже ни не
 роуни. вѣ. и по млоу и мѣбѣ
 и. **А** ѡеи. а. на ѡхѣише
 еднѣи. и. на ѡеишѣ
 а. мѣи. и. на еднѣи мѣ
 и. **З**авѣѡлтирѣ. (рѣи.
 и. **А** еложеши сѣмѣ
 и. ели еложеши. **А** и сѣи
А да сѣи. ѡлтирѣи. еднѣ

1.

[illegible]

СКАЗЪ ТЪ МАЕЪ ВЪ АЛЪ

ГОНОСИИ ПРѢБЛЖЕННИ. ПР
ПОСМНИЩИШИ. ВСЕМОУ
МИРОУ СВѢТЛАЯ. ЗЕЛЕНАЯ
ГЕЛН. ПЕСНЪ ХЛЦН. НСПРЪКА
СТГО ДХА ПРѢДАНИА. И НОХТО
БАТИ МАВЪ ИСШЕ. НЕЛТИ БЖА
АЩАЖ ПРОСВѢЩЕНИ БЫВШЕ.
ИХА ВЕСЕЛШЕ ВЪ ПРѢКРАСНЫХЪ
ДШХ. УТАГОРА ДЖИТИАНХЪ.
НА ДНА ВОЛА ПОЕБЛА ПОКАЗАШХ.
И ТОГО МНОГЫМЪ ИСКУШЕ НИРА
ЖИ СЕМИ. И ОДЕЛѢВШЕ СЛОУ. ПА
УЕЗДАТАНСКОУ ШЕНИ БЫВАХТЬ
СИДЖШЕ. АСИТѢ СМѢ СЛОУ БѢАИШХ
СА. И НЕ БѢЩЕСТВА ЗЛАТА И СРЛѢ
ВЪ ПЕРИВШЕ ЛЛЪ СЛЪНѢИ. МА НЕ